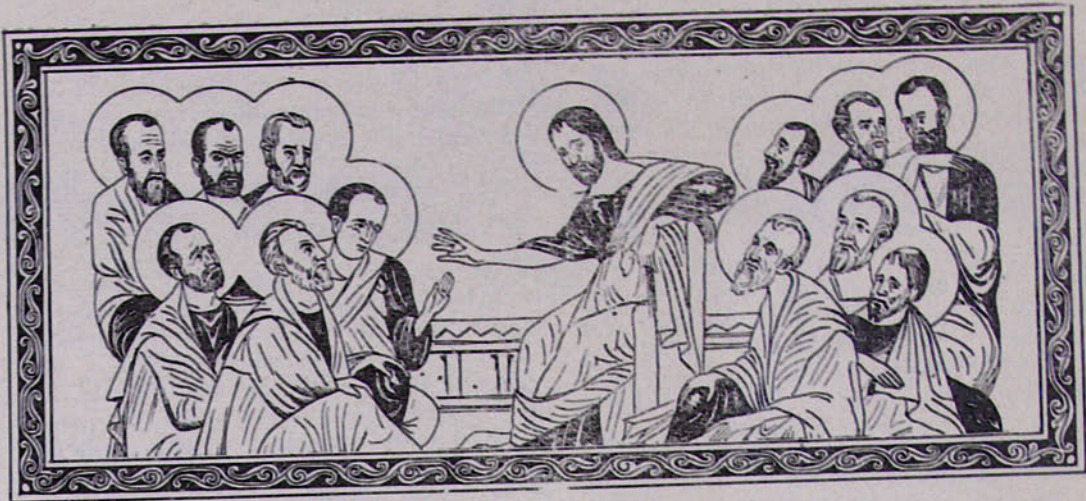

ԵՂԻՇԵ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԵՐՏԵՐՅԱՆ

(ԵՂԻՎԱՐԴ)

ԲԱՐԻ ԼՈՒՐԸ

ՅՈԹ ԸՆԲԱԹՆԵՐ անցեր էին հավիտենական վարդապետի խաչելութենէն և հարութենէն ի վեր, սակայն մեծ զոհին հիշատակը դեռ կմնար թարմ հոգիներուն խորը: Աշակերտներն ու հետևորդները ցավէն ընկնւած և հալածուելէ զգուշալոր, կմնային ծածկւած աչքերն:

Հիտաի հարութենէն հիսուն օրեր հետո, Երուսաղէմի մեջ կհանդիսավորվէր հունձքերու երախայրիքի տունը, որուն կլծորդվէր նաև օրենքի տվչության հիշատակը:

Հրեաստանի բոլոր անկյուններէն եկող ուխտավորները տաճարին ընծա քերեր էին իրենց հունձքերու առաջին պտուղները, բեռցած սալերու և գրաստներու, իսկ զոհվելիք կենդանիներու եղջուրները զարդարեր էին ցույցագույն նարոտներով և ձիթենիի ոստերով: Նվիրաբեր յորաքանչյուր խումբը ներս կմտներ պարիսպի արևելյան դուռէն, սրինգներու և ծննդաներու նվագով և սաղմոսներու երգեցողությամբ:

Տաճարին հրապարակը կծփար ուխտավորներու երանգավոր քազմութենէն, որոնք երկյուղածորեն կխոնարհէին սրբարանէն հոսող լույսին՝ և խունկերու ծուխին՝ ճենճերագոհերու բուրբով հագեցած, լսելով ար-

ծաթ փողերու ձայնը և սաղմոսներու երգեցողությունը բոկոտ Ղևտացիներուն:

Պենտեկոստէի այդ հանդէսին, զալթին մեկ անկյունը, իրենց զգուշալոր կերպարանքներով կկենային խումբ մը մարդեր ևս, ուխտավորներու հետաքրքրության առարկա: Իրենց ինքնությունը չէր որ կտալալորեր դիտողները, որովհետև Գալիլիացիներ էին և ընտանի բոլորին: Ուշագրավը իրենց կեցվածքն էր, որոնք գերագույն զգացումի մը մեջ ըղձակաթ ու սրկված՝ պատգամն մը լուսավորված հոն էին եկեր, հագնելու երկնքի զորությունը, համաձայն իրենց եղած խոստումին: Բոլորը վերացած երկրնքին կնայէին, անհուն դողն մը բռնված: Բոլորի աչքերուն մեջ՝ լույսեր և դեմքերուն վրա՝ անսովոր անձկություն մը կար: Անոնք աստղերուն հասնելու ճիգին մեջ էին կարծես, անջատված ամբողջովին այս աշխարհէն:

Հետո հանկարծ ուժգին՝ հով մը, քարձունքէ մը իջած՝ կեցներ տաճարին հրապարակը, խիտ՝ քայց զովաշունչ ալիքներով: Ամենքը քարացած՝ երկնքի խոնարհող կամարին կնայէին, ուրկէ կայծակներ կտեղային վար, լեզուներու ձևով: Տաճարէն

ներս լուսած էին սաղմոսները և բազմությունը զարհուրած, Գալիլիացիներուն կնայեր, որոնք բոցերով շրջապատված կաղոթեին բարձրաձայն: Բոլորի մտքին մեջ անգամ մը ևս կշիմվեր հնոց նետովոյ մանուկներուն պատկերը, Դանիելի գրքին մեջ նկարագրված:

Բազմությունը երկյուղալից ակնածանքով տակավ կշատուար Գալիլիացիներու այս խմբակին շուրջը: Գլխավոր խոսողը միջին տարիքով, բարձրահասակ, խիտ ու գորշ մորուքով և մազերով մեկն էր: Զերմեռանդ իր դեմքը և մանկունակ իր նայվածքը խորապես անկեղծ մարդու մը տպավորությունը կթողոր աւննուն վրա: Խոսողին ձայնը հակառակ իր մեղմ և անարվեստ շեշտին, կհնչեր ներշնչումով և տիրակյան, տարբեր աշխարհե եկող պատգամավորի նման, որ մոռցած էր ինքզինքը կարծես սրբազան իր պատգամին մեջ: Կգրուցեր դժվար հավատալի բաներու մասին, խստությամբ ու հավատքով, գրավելով ուշադրությունը խմբված ունկնդիրներուն:

«Հիսուս որ խաչվեցաւ Պիղատոսի հրամանով, Պասեքի նախօրյակին, ուրիշ մեկը չէր՝ բայց խոստացված Մեսիան: Խաչվողը հարություն առաւ մեռելներէն և հայտնվեցաւ մեզի բոլորիս, իր աշակերտներուն և հետևորդներուն: Անոր դեմքը նման էր մարդու մը՝ որ անցած էր մահէն, բայց կմնար կենդանի: Անմարմին մտածում մը կամ տեսիլք մը չէր ան, ծնունդ մեր երևակայության, որպէսզի անոր տալ ուզեինք մարմին ու ձայն, վերածելու զինքը սեփական գոյացության մը: Երեք տարիներ իրեն հետ եղանք, լսեցինք իր խոսքերը և վկաներ եղանք իր հրաշալի գործերուն: Ան գերագույն իրողությունն է բոլոր ժամանակներուն, բոցավառ լեռը գիշերվան մեջ, գարունը մեր օրերու խոստումին, երջանկության ավետաբերը, որ մարդոց հանդիպեցաւ անոնց վշտի ճամբաներուն վրա՝ իր տառապանքի բարձունքէն, խաչէն, բանալով ճամբան մեր փրկության: Սիրեց բոլոր մարդերը անխտիր և հրավիրեց զանոնք խմելու իր հոգիի հնձանէն երկնքի զմայլեցուցիչ գինին: Անիկա մեզի հետ էր, բայց նաև մեզմէ անդին, երկրի վրա և երկնքի մեջ»: Ի զարմանա բոլորին, իր ըսածները հաստատելու համար մեջբերումներ կըներ սաղմոսներէն և մարգարեներէն, որոնք կնախաձայնէին Մեսիային գալուստը: Ունկնդիրներուն մեջ կային Երուսաղեմացիներ և արտասահմանէն եկողներ, որոնցմէ շատեր տակավին կհիշէին Գալիլիացի Վարդապետին ողբերգությունը, որ Պասեքի տոնը վերածեր էր արյունոտ հանդեսի մը:

— Բնավ լավա՞ծ է որ մարդ մը մեռելէն

րեն հարություն առած ըլլա», հեզնախառն կըրթմնջէին Սաղմոսեցիները, արհամարհանքով դիտելէ վերջ խոսողն ու իր շուրջիները: «Այս անմիտները պետք է վտարվին տաճարի հրապարակէն, չպտորեղու համար ժողովուրդին մաքուր հավատքը»:

— Իրենց հարության հավատքին համար չէ որ պետք է քշվին այս սրբազան վայրէն», կհարէին Փարիսեցիները, «այլ անոր համար որ խաչված մը իբրև Մեսիա կոչվանին. որովհետև գրված է, անիծյալ ըլլա ան՝ որ փայտեն կկախվի»:

Ամբոխին մեջ կեցած էր նաև երիտասարդ մը, արծվեքիթ, շողարձակ նայվածքով, կարճահասակ բայց հաստապինդ, որ կեռար իր գայրություն: «Հրեաներ», կգոռար ան, «այս մարդերը մոլորեցուցիչներ են, և հայհոյող ճշմարտության, որովհետև Աստուծո՞ն օծյալ կոչվանին մեկը որ խաչին վրա մեռած է»: Բոլորը այս վերջինին կնայէին: «Սողոս Տարսնացիս է», կըսեր քովի Փարիսեցին իր ընկերոջը, «հոս աշակերտելու եկած է նշանավոր Ռաբի Գամաղիէին»:

Տպավորությունը սակայն սահմուկեցուցիչ էր, ունկնդիրներու մտքի և հոգիի ածուխներուն վրա կթափէին կայծեր, կրակէ լեզուներու ձևով: Խոսողն ու իր շուրջիները կթվէին ըլլալ կարծես խորհրդավոր էակներ, որոնց վրա հանգչած էր Աստուծո հոգին: Դուրսէն եկող Հրեաները մանավանդ, ճնշումի տակն էին եղած հայտնության: Ուրիշներ, երագուն և մտախոհ, կզգային թէ երկինքը նորէն կբացվեր իրենց գլուխներուն վերև, և Մեսիան, որուն մասին կխոսէր Գալիլիացի ձկնորսը, կեցած երկնքի մուտքին՝ կհրավիրէր բոլորը իր նոր արքայության:

— Մեսիա մը որ խաչվելէ և թաղվելէ հետո, հարություն առեր է մեռելներէն» կըրթրթմնջէր Սողոս: «Ո՛ր սորված են ասոնք այս բոլորը. հավանաբար հեթանոսներէն, որովհետև Քանանացիներուն Ատոմիսը և Բաբելացիներուն Բել Մարդուկը մեռնելէն վերջ կյանքի վերադարձած կնկատվին զիրենք պաշտողներէն: Մյուս կողմէ սակայն այս եղկելիները իրենց ըսածը կհաստատենին մարգարեներու նախաձայնություններով: Եսայիին բառերը կարծես իրենց մեռած Մեսիային համար գրված ըլլային: Իսրայելի հույսը, Օծյալ Մեսիան, ան որ պիտի գա ամպերու վրայէն, շրջապատված երկնային ուժերով, որ պիտի հնձէ բոլոր ազգերը և որաներու նման պիտի սփռէ իր ոտքերուն առջև, ընտրյալը, որ Աստուծո հետ էր ստեղծագործութենէն առաջ, խաչվի՞ հեթանոսներէն, առանց իրեն օգնության կանչելու երկնային գորքերը: Սակայն որ-

ընտանոթական, հաճույքի և մտքի կեդրոն մը ըլլալէն զատ, Տարսոն կվայելէր պաշտպանութիւնը Հոռմի, և իր առանձնաշնորհիւ բնակիչները, Պոմպետի և Կեսարի օրերէն սկսյալ, ունէին քաղաքացիութեան իրավունքը: Սակայն աննվաճելի ցոփութիւնը Արեւիկայի, լուծված հույն մուրք ապականութեան, կվերածէին Տարսոնը անբարոյութեան մեծ կեդրոնի մը:

Հելլեններ, որոնց արշուներ խառնված էր տեղացի ժողովուրդներու արշուներին, կտիրապետէին: Անոնցմէ վերջ իրենց թիվովն ու ազդեցութեամբ կուգային Հրեաները, բերված հոն, մեծաւ մասամբ, Անտիոքոս Եւպիվանի օրերէն: Սողոսի ազգատոհմը վերջէն եկածներէն էր, ըստ ավանդութեան՝ Գալիլիայէն: Ան ինքզինքը կնկատէր Բեհիամիի գեղէն և իր Սողոս անունը կածանցէր Իսրայէլի առաջին թագաւոր Սաւլոյի անունէն, որ Բեհիամիի գեղէն էր: Սողոսի հայրը ծանոթ անձնավորութիւն մըն էր Տարսոնի մեջ և ունէր քաղաքացիութեան առանձնաշնորհումը, որ կտրվէր միայն անոնց, որոնք ազդեցիկ էին կամ հարուստ: Սողոս իր ծնունդէն ունէր այդ իրավունքը, որ շատ օգտակար պիտի ըլլար իրեն իր առաքելութեան ընթացքին: Հունարէնը իր երկրորդ լեզուն էր, որուն շնորհիւ հաղորդ եղաւ Հելլեն գրականութեան և ժամանակի տիրող գաղափարներուն:

Մեծ իղձ մը ունէր Երուսաղէմ երթալու, խմելու հրեական մշակույթը իր մաքուր աղբյուրէն, առ ոտս Հիլէի դպրոցին պէտ՝ մեծանուն Ռաբի Գամալիէի: Իր այդ փափաքը շուտով իրականացաւ: Իրեն համար Երուսաղէմ ապրիլը դժվար չէր որովհետեւ հոն ունէր ամուսնացած քույր մը և ազգականներ:

Աստուծո սերը և Իսրայէլի փրկութեան հավատքը զույգ խարուկներու միջև կա-

րէին իր ներսը: Հավատքը ամեն օր ապրող իրականութիւն մըն էր իրեն համար: Ապառողջ էր ֆիզիքսապէս, ենթակա քանի մը հիվանդութիւններու. հակառակ այս իրողութեան խառնակաց էր: «Աստված սիրածները կտառապեցնեն», կըսէր, «նեղութիւնները Տիրոջ պարգևներն են սուրբերու տրված»: Կուգէր իր գոյութեան բուրգին հիմերը երկնքին մեջ հաստատել, զայն բարձրացնելու բաղձանքը կոչնչացնէր իր մեջ աշխարհիկ բոլոր տենչերը: «Սուրբերը կատարյալ են», կըսէր, «որովհետեւ ճիգ ըրած են մեռնելու երկրավոր ամեն բաղձանքի համար, կեդրոնացնելով իրենց բովանդակ էութիւնը Աստուծո մեջ»: Հիլէի դպրոցը կհրահանգէր հոգ տանիլ առողջութեան, և ծանր ուխտերով չխաղալ սուրբերուն մահնելու խաղը, որ կընար առաջնորդել ենթական հպարտութեան. իսկ հպարտութիւնը սուրբին համար մահն էր խնձորին մեջ ինկող որդին: Գամալիէի խրատն էր իր աշակերտներուն, երիտասարդ ամուսնանալ և ունենալ արհեստ մը, որպէսզի ծերութեան՝ կողովին մեջ հաց ունենային: Սողոս ունէր իր գբաղումը, իսկ իր կինը հավիտենական կույսն էր՝ Աստուծո Օրէնքը:

Իր արհեստին բերումով, իբրեւ վրանագործ, հարաբերութեան մեջ էր հասարակ ժողովուրդին հետ: Կյանքը կճանչնար ոչ թէ տեսութիւններէն, այլ մարդոց հետ ունեցած շփումներէն: Իր աչքին առջև էին ամեն օր խեղճ մարդեր և կիներ, մուսկիսկ երեսներ, որոնք կբաշխէին իրենց ժամանակը, անձը և ուժը՝ կտոր մը հացի փոխարէն, և շատ հաճախ չէին գտներ զայն: Այդ խեղճներուն միակ հույսը Մեսիան էր, որ օր մը պիտի կանչէր զիրենք հատուցման:

(«Հեթանոսաց Առաքյալը», Երուսաղէմ, տպարանս. Հակոբյանց, 1975 թ., էջ 7—18)

